

Irena Stonkuvienė. Žvalgantis po ideologizuotas teritorijas: apie L. Duoblienės monografiją

Pasak G. Petty, analizuoti bet kokį reiškinių procesą ar jo rezultata galima dvejopai: remiantis arba „peilio“, arba „akinių“ principais. Naudojant pirmąjį įrankį, analizės objektą reikia suskaidyti logiškai pagrįstomis dalimis ir kiekvieną jų apsvarstyti atskirai. O „užsidėjus akinius“ galima apžvelgti visumą, bet tik iš tam tikro požiūrio taško¹. Nemaža sulūžusių akinių krūvelė, pavaizduota ant 2011 metų pavasarį pasirodžiusios L. Duoblienės monografijos „Ideologizuotos švietimo kaitos teritorijos“ viršelio, perša mintį, kad monografijos autorė į švietimo kaitos problematiką žvelgė labai atidžiai ir įvairiai.

Rašant monografiją buvo pasirinkti du pagrindiniai žiūros taškai – ugdymo filosofijos ir ugdymo kultūros problematikos, jas analizuojant švietimo politikos kontekste. Tačiau, kaip pažymi pati autorė, šių teritorijų tyrimas nėra lengvas darbas, nes jos yra paveiktos ideologijų, kurios sunkiai atpažįstamos, įvardijamos, o dar sunkiau kritiškai įvertinamos. Apskritai derėtų pripažinti, kad svarstant apie ugdymą ir švietimą dažniau kalbama apie idealus, o ne ideologijas. Pastarųjų egzistavimą švietimo teoretikai yra linkę ignoruoti, švietimo politikai – deklaruoti „ką reikia“, praktikai, savo ruožtu, elgtis taip, „kaip reikia“, pernelyg nesijaudindami, iš kur šios „reikmės“ kyla. Taip, tyrėjos teigimu, nors deklaruojamos demokratinės vertybės, asmens autonomija ir laisvė, iš tikrųjų kuriama nekritiška, nedrąši ir atsako-

mybės neprisiimanti visuomenė. Tad įdėmus žvilgsnis į įvairiausių švietimo aspektus ir jų kaitą per ideologijų prizmę neabejotinai aktualus ir reikalingas.

Nors Lietuvos moksliniame diskurse tiek švietimo politikai, tiek ugdymo filosofijai, tiek ugdymo (švietimo) kultūrai skiriama nepakankamai domesio, labiausiai jo, manyčiau, stokoja būtent kultūrinė ugdymo ir švietimo plotmė. Apie kultūrą mes kalbame. Tačiau, kaip yra pasakęs V. Kavolis², šis kalbėjimas kartais primena provincijos bažnyčioje giedamas giesmes. Apžvelgus kai kuriuos švietimo ir kultūros sąsajas gvildenančius tekstus, išties sunku nepritarti kultūrologo minčiai, kad lietuviškoji kultūros samprata taip ir liko šiek tiek įstrigusi ginties, visiems suprantamo kalbėjimo ir nuolatinio visuomeniško laikysoje. Galbūt todėl, jog esame įpratę prie pakylėto tono, L. Duoblienės samprotavimai apie kultūrą iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti beveik šventvagiški. Tyrėja stengiasi ne tik įvardyti ideologijų įtaką kultūrai, bet ir parodyti pačios kultūros tapsmą ideologija. Remdamasi įvairiais užsienio autoriais (Z. Baumanu, M. Myoshi ir kt.) ji atskleidžia kultūros slinktį nuo ritualizuotos, simboliais, prasmėmis ir vertybėmis paremtos tvarkos iki politizuotos ideologijos, paklūstančios globalizacijos įtakai, vis labiau išgalinčiam nuasmeninimui ir vartotojiškumui. Aptardama vartotojiškos kultūros poveikį švietimui, o ypač mokyklos kultūrai,

¹ Petty G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius: Tyto alba, p. 17.

² Kavolis V. (1996). *Kultūros dirbtuvė*. Vilnius: Baltos lankos.

tyrėja svarsto, ar iš tiesų mokykla prarado savo bendruomeninę kultūrą, o gal ši tik pakito, tapo sunkiau apčiuopiama ir apibrėžiama. Nors monografijoje akcentuojama, kad būtina apibrėžti, kokia kultūra, plėtojanti tradicijas ar stebinanti naujumu ir originalumu, dominuoja konkrečioje mokyklinėje bendruomenėje (p. 31), toliau aptariant švietimo kultūrą Lietuvoje parodoma, kad apibrėžti kartais pernelyg sunku. Ir kaip tai padaryti, kai tiek strateginiu, tiek praktiniu lygmenimis netrūksta imitacijos bei simuliacijos, tebelieka neįminta mįslė.

Mįslingais atrodo ir įvairūs autorės „užgriebiami“ politiniai ir verslo struktūrų žaidimai (p. 161), kai lieka neaišku, ar tik kilniais tikslais nesidangstoma siekiant manipuliuoti tiek ugdytųjų institucijomis, tiek atskirais ugdytojais ir ugdytiniais. Verslo interesai lyg ir aiškūs – ugdyti vartotoją. O politikų? Žinoma, vartotojiškoje terpėje išugdytą individą kontroliuoti yra kur kas lengviau nei laisvą ir kuriančią asmenybę...

Simuliacija, manipuliacija, kontrolė – tai sąvokos, kurias gana dažnai sutiksime skaitydami monografiją. Tai sąvokos, kurios švietimo kontekste atrodo destruktivos. Tačiau autorė įtikinamai parodo, kad be jų įvardijimo ir demaskavimo neįmanoma plėtoti konstruktyvaus dialogo ir kurti naujų švietimo strategijų.

Pabaigoje vėl grįžkime prie akinių fotografijos ant monografijos viršelio. Akylesni pastebės, kad ne visi akiniai yra tikri, dalis vaizdo – veidrodinis atspindys. Įtaresni pamans, kad dalis monografijos turinio taip pat parodo ne autentišką švietimo kaitos vaizdą, o tik jos fragmentus, šešėlius, atspindžius. Greičiausiai autorė tokių įtarimų neneigtų, nes šios monografijos pagrindinis tikslas, manyčiau, – ne nubraižyti precizišką švietimo kaitos žemėlapi, bet skatinti ieškoti naujų, neatrastų teritorijų, ne pateikti neginčijamus atsakymus, o kelti vis naujus klausimus, taip žengiant žingsnį sąmoningumo link.